

עומקא דפרשה

- חיוב תענית בזה"ז
- שמיעת קול זמר
- שער הציון

- י"ז בתמוז שחל בשבת
- סגולת הימים מהבריאה
- שהחיינו בבין המצרים

פר' בלק - בעניני בין המצרים

בס"ד ערב ש"ק י"ז בתמוז תשע"ב

סגולת ימי בין המצרים מבריאת העולם

הרב יצחק ליסיצין

בפסחים עז. אמר אב"י תמוז דהאי שתא מלויי מלוייה דכתיב קרא עלי מועד לשבור בחורי. פרש"י תמוז דשילוח מרגלים מלויי מלוייה וכלו ארבעים ידיהו בט' באב... והוקבעה להם בו בכיה לדורות, ויום עיבור החדש קרי מועד. וצ"ב מה נאמר כאן שמלאוהו לתמוז כדי לשבור בחורי בחורבן בהמ"ק בת"ב, והרי גם אילו היה תמוז של אותה שנה חסר, היו בוכים חנם בתום מ' יום לשילוח מרגלים, והיתה נקבעת בכיה לדורות בחורבן בהמ"ק, אלא שלא היה זה בט' באב אלא בי' באב, כי בו היו נשלמים המ' יום ובו היו שבים המרגלים.

ונראה שמש"א בתענית כט. מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב, ומייתי עלה דבהמ"ק נחרב גם בראשונה וגם בשניה באותו יום, בת"ב. פירושו שמבריאת העולם יום ט' באב היה מוכן לפורענות אם יגרמו מעשיהם שראויים לקבל בו פורענות. וע"י שבכו בו בכיה לחנם, נקבע לבכיה לדורות על חורבן המקדשות. ואילו היה תמוז שבאותה שנה חסר, והיו המרגלים חוזרים בי' באב ובו היו בוכים, לא היתה נקבעת בכיה לדורות לא בי' באב כי אינו היום המוכן לפורענות, ולא בט"ב כי לא בכו בו בכיית חנם.

ויובן עמ' מה ששמעתי מהגרי"פ גולדוסר שלי"א ביאור מש"א ש"ימים" זה שנה, שכל מיני הימים הם שנה, ובתום שנה, חוזרים על עצמם שוב אותם הימים. עכ"ד. וכבמכתב מאליהו ח"א עמ' 103. ונראה שזהו שנאמר (תהלים קיט טז) ימים יוצרו ולו אחד בהם, ואיכא מ"ד (בילקוט שם) מימים שברא הקב"ה בחר לו אחד מהם יוה"כ. וכמו שאחז"ל על משה ומרדכי שהיו מוכנים להיות גואלים, וודאי יצא לפועל ע"י מעשיהם מבחירתם, כך הכין הקב"ה ימים מוכנים לזכות ולחובה, ויצאו לפועל ע"י מעשי בני"א.

וכן מבארים באבילות על פטירת תלמידי ר"ע, שיש שמחה בל"ג בעומר שבו פסקו למות. והרי בפשטות פסקו כי מתו כולם, ומהי השמחה. אלא דמ"מ חזינן את סגולת היום הזה מעיקרא, שראו שבו לא ימותו.

וכך י"ל גם בענין כ"א יום שמ"ז בתמוז עד ת"ב הנקראים בין המצרים, ואמרו שלא יכו בהם התלמידים ויש בהם שליטת קטב מרירי, שזהו מסגולת אותם ימים מבריאת העולם.

י"ז בתמוז שחל בשבת

הרב צבי רותן

יש לדון בשנה זו שחל י"ז בתמוז בשבת האם חלים דיני בין המצרים כבר בשבת או שהם חלים רק מיום ראשון שהוא יום התענית, ונפק"מ לענין ברכת שהחיינו (לאילו המקפידים שלא לברך שהחיינו בבין המצרים אף בשבת - עיין במשנ"ב סימן תקנ"א ס"ק צ"ח) האם בשבת זו יכולים לברך שהחיינו או לא.

ומצינו במגן אברהם סימן תקנ"א ס"ק מ"ב שהביא כתיב האר"י שיש לזוהר מלומר בשבת של בין המצרים שהחיינו והוסיף שאם חל י"ז בתמוז בשבת ונדחה אזי לכו"ע מותר, ומדמה הדבר לט' באב שחל בשבת ונדחה שיש ב' דיעות האם נוהג אז דיני שבוע שחל בו והיקל שם המג"א בסקל"ה לענין החומרות שנוהגות בשבוע שחל בו כגון לענין סיום בבשר ויין, והכ"נ מיקל לענין שהחיינו ב"ז בתמוז שחל בשבת. אולם בברכי יוסף מביא מספר כנסת הגדולה ומהמור וקציעה שכתבו שמי שנוהג שלא לברך שהחיינו בשבת אסור אף בשבת זו שחל בו י"ז בתמוז ונדחה, וצריך לבאר במה נחלקו.

והנה מצינו שנחלקו הפוסקים לענין כל דיני בין המצרים כגון תספורת ונישואין האם חלים ב"ז בתמוז בבוקר או שהם חלים כבר מהלילה, ובאגרות משה או"ח סימן קס"ח תלה זאת במחלוקת הראשונים אם התענית מתחיל מהלילה ואומרים עננו בליל התענית אלא שאיסור האכילה הוא רק מהבוקר, דלדעת הבעל המאור בתענית דף י"א שאין אומרים ענינו בלילה והיינו משום שהתענית מתחיל מהבוקר א"כ גם דיני בין המצרים אין מתחילין אלא בבוקר, אולם לדעת הרי"ף ורש"י דס"ל שהתענית מתחיל מבערב הכ"נ דיני אבלות חלים מבערב עיי"ש.

ועפ"ז נראה שיש לדון גם לענין י"ז בתמוז שחל בשבת ונדחה האם הביאור בזה שזמן התענית באמת הוא בשבת אלא שבפועל הוא נדחה ליום א' או שבשבת לא חל כלל התענית דכיון שהוא נדחה ממילא נחשב שזמן התענית הוא ביום א', ואם ננקוט כצד הראשון אזי מסתבר שדיני בין המצרים שפיר חלים בשבת כיון שהוא זמן התענית אלא שבפועל לא מתענים ודמי לליל התענית שג"כ חלים דיני בין המצרים למרות שבפועל עדיין לא מתענים, אבל אם נימא שזמן התענית נדחה ליום א' מסתבר שגם דיני בין המצרים נדחים ליום א'.

ויש להוסיף וליתן טעם בצדדים אלו דהנה בגר"ח (בכתבים סימן מ"ד) הביא דברי הבה"ג דאם היה אפשר שיחול עשרה בטבת בשבת היו מתענים אפי' בשבת משום דכתיב בעצם היום הזה. וצריך ביאור מ"ש תענית עשרה בטבת משאר תעניות שנדחים. וכתב הגר"ח לבאר דהנה מצינו שתענית חלום מתענים אפי' בשבת, וחזינן מזה דשייך תענית בשבת ורק דבכ"מ נדחה מפני השבת משום דגם למחר יכולים להתענות אבל בתענית חלום דאמרין דיפה תענית לחלום שמתענים בו ביום לכן אינו נדחה, וזהו החילוק שבין כל התעניות ל"י בטבת דבכל התעניות שהם מפני המאורעות הם תלויות בחודש כדכתיב בקרא ום הרביעי וכו' ולכן שייך שידחו ליום אחר אבל י' בטבת שכתוב בו בעצם היום הזה א"כ הוא דין דוקא באותו היום וא"א לדחותו למחר.

ומצאתי כעין דבריו ממש בריטב"א בראש השנה דף י"ח דנתקשה אמאי קבעו תענית י"ז בתמוז ב"ז בו והרי בחורבן בית ראשון הובקעה העיר בט' בתמוז, ותייך שקבעו תענית בחודש זה שלא מצינו שנקרא אלא צום הרביעי. ולפ"ז גם כל הד' צומות לא נקבעו דוקא משום היום המסוים מלבד עשרה אבט ששם קבעו בעצם היום ההזהר ולכן הוא דוחה שבת.

שבת באו"ש ביאר דברי הבה"ג באופן אחר דמה שמוותר להתענות ב' בטבת בשבת הוא משום שהתענית היא רק ביום ולא כל המעל"ע וכל האיסור להתענות בשבת הוא רק בכל המעל"ע עיי"ש.

ולפ"ז נראה שבזה נחלקו הפוסקים דהמג"א שהתיר לברך שהחיינו בשבת זו הוא משום דס"ל שבשנה קבעו חז"ל את התענית ליום א' שהרי כמו שנתבאר מהגר"ח התענית נקבע לחודש תמוז ולא דוקא ליום י"ז ולכן ס"ל דלא חלים דיני בין המצרים בשבת, אבל המור וקציעה סבר דגם בשנה זו זמן התענית הוא בשבת אלא שבפועל נדחה ליום א' ולכן שפיר חלים דיני בין המצרים כבר משבת ודו"ק.

ברכת שהחיינו בבין המצרים

הרב מנחם וינטר

המג"א (תקנא, יז) הביא מחלוקת בין המט"א והאר"ז ל לגבי שהחיינו בשבת דהמטה אפרים מתיר והאר"י אוסר, ומחדש המג"א שאם חל י"ז בתמוז בשבת והצום נדחה ליום א' מותר לכו"ע. וצ"ב דהרי הטעם שאין מברכים הוא שאין מתאים לומר והגיענו לזמן הזה, כדכ" המג"א שם, וא"כ מאי שנא בשבת, דאף שנדחה הצום אך מ"מ הרי אלו ימי בין המצרים. וצ"ל שכיון שעוד לא התחיל שום ניהוג של בין המצרים א"כ לא חשיב זמן פורענות. ואולי אפשר לומר יתר על כן, ששבת דוחה את עצם סיבת הצום, שהרי אף אם ה' הדברים שארעו ב"ז בתמוז, היו קורים בשבת, לא היה נקבע הצום בשבת.

ובהמשך דבריו כתב המג"א שאין לומר שהטעם הוא משום דהוי זמן אבלות דלא מצינו שאבל אסור באמירת שהחיינו והגר"א הביא ראייה ממה שאבל מברך שהחיינו על ירושה שנפלה לו אמנם ביד אפרים דחה ראייה זו שאפשר לומר מאחר ובשעת שמיעה כבר זכה בירושה א"כ הוא כבר התחייב בברכה ואין לו אפשרות לדחות את השמחה לכן הוא חייב כבר לברך כדי שלא יחמיץ את הברכה אבל מכאן אין ראייה שגם מותר לו להביא את עצמו למצב של שמחה כדי שיברך כי אפשר לומר לו תאכל אחר כך ומסיים את עצמו לומר כי משעת ראייה כבר התחייב האדם וא"כ חשיב שהתחייב כי יש לומר מאחר שכבר נהגו לברך בשעת אכילה א"כ אפשר לומר אל תאכל ואל תברך וא"כ האיסור מפני שאין לומר והגיענו לזמן הזה כי זה זמן של אבל ולכן בשבת ולהרעק"א גם ב"ר"ח מותר כי ברכת "לזמן הזה" מתייחסת לזמן הטוב שבזמן הזה שהוא שבת ור"ח.

א. מתני ר"ה ית. על ששה חדשים השלוחין יוצאין על ניסן מפני הפסח ועל אב מפני התענית וכו'. ופריך בגמ', וליפקו נמי אתמוז וטבת דאמר רב חנא בר ביזנא אמר ר"ש חסידא מאי דכתיב כה אמר ה' צבאות צום הרביעי צום החמישי צום השביעי צום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה, קרי להו צום וקרי להו לששון ולשמחה בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה אין שלום צום.

ופרש"י דכלהו ימי תענית נינהו בזמן הזה שאין בהמ"ק קיים, ומתני בזמן הזה קא מיירי מדקתני וכשהמקדש קיים וכו'. והיינו, דאין שלום צום היינו בזמן שאין בהמ"ק, וזה דפריך הרי מתני מיירי בזמן שאין בהמ"ק מדקתני בסיפא וכשהמקדש קיים וכו' וא"כ כשאין שלום צום, ומדוע אין יוצאים על טבת ותמוז. וצ"ע דמבואר ברש"י ד"אין שלום" היינו שאין בהמ"ק, ואילו רש"י אח"כ ד"ה יש שלום כתב, שאין יד העכו"ם תקיפה על ישראל, משמע דאין שלום היינו שאין יד עכו"ם תקיפה, וזהו סותר לרש"י הנ"ל דאין שלום היינו שאין בהמ"ק.

וצ"ל בזה, דשני הפירושים אמת, דאין שלום הוא או בזמן שאין בהמ"ק, או בזמן שהעכו"ם ידם תקיפה אע"פ שיש בהמ"ק, והיינו דרש"י הבין דאין שלום מתפרש או שאין שלום בין ישראל לאביהם שבשמים שאין בהמ"ק, או שאין שלום בין ישראל לעכו"ם.

אך ברבינו חננאל פ"י, דאין שלום היינו כשאין בהמ"ק. ולא הזכיר כשיד עכו"ם תקיפה. ובמאירי פ"י, דאין שלום היינו שיד עכו"ם תקיפה ולא הזכיר כשאין בהמ"ק. ונמצא בזה, ג' פירושים.

ב. ובגמ' משני על הקושיא מ"ט אין יוצאים על טבת ותמוז, דבאים גזירת מלכות ואין שלום רצו מתעניין רצו אין מתעניין. ופרש"י, דכיון דדרשות הוא לא מטרחינן שלוחין עליהו. ופריך בגמ', אי הכי תשעה באב נמי, ומשני אמר ר"פ שאני ת"ב הואיל והוכפלו בו צרות, דאמר מר בת"ב חרב הבית בראשונה ובשני ונלכדה ביתר ונחרשה העיר.

והרמב"ם בפיהמ"ש כאן, העמיד דברי הגמ' בזמן בית שני, ובזה אמרינן דבכל התעניות רצו מתענים רצו אין מתענים, ובת"ב שהוכפלו בו צרות מתענים. ומבואר חידוש, דגם בזמן בית שני התענו בת"ב.

וכן מוכח לכאן מהמאירי הנ"ל דפירש "אין שלום" שיד העכו"ם תקיפה, ולא פי' כרש"י והר"ח שאין ביהמ"ק, משמע שיש ביהמ"ק ואע"פ כמבואר בגמ' דבאין שלום התענו בת"ב, וכרמב"ם הנ"ל שהעמיד את הגמ' כשיש ביהמ"ק.

אך מרש"י והר"ח שביארו "אין שלום" בזמן שאין ביהמ"ק, מבואר דבזה מיירי סוגיין שהתענו בת"ב, וא"כ לפי"ז אין ראיה מסוגיין שהתענו בזמן בית שני.

ג. ובתשב"ץ ח"ב סי' רע"א הביא דברי הרמב"ם בפיהמ"ש הנ"ל, ותמה ע"ז ב' קושיות, חדא דבסיפא דמתני קתני ובזמן שביהמ"ק קיים וכו' חזינן דמתני מיירי שלא בזמן ביהמ"ק, ועוד דבגמ' איתא שכשיש שלום לא התענו, ואם בזמן בית שני היו מתענים בת"ב א"כ קרא דכתיב דהוי ששון מתי יהיה, וסיים דהרמב"ם ט"ז.

ובשפת אמת בסוגיין ישב ב' הקושיות, קושיא א' כ' לתרץ, דאמנם רישא דמתני מיירי שלא בזמן ביהמ"ק מ"מ בסיפא דמיירי בזמן ביהמ"ק הלשון יוצאין אף על אייר, והיינו לא רק באב וכו' אלא אפי' באייר, וחזינן דהוי מתענים גם בזמן ביהמ"ק. וקושיא ב' תירץ, לפי רש"י ד"יש שלום" היינו כשאין יד העכו"ם תקיפה, וא"כ י"ל, דכל מה שהתענו בבית שני רק במאה ושמונים שנה שפרס ויון נשתעבדו בישראל כמבואר ע"ז ח' ב' ואין שלום, וא"כ מיושב היטב דקרא דהוי ששון מיירי בזמן הבית קודם מאה ושמונים שנה שנשתעבדו העכו"ם בישראל.

אך יל"ע, מש"כ לבאר לפי רש"י ד"יש שלום" היינו כשאין יד העכו"ם תקיפה, והרי נתבאר באות א' דברש"י מבואר דשלום כולל שני דברים גם שיש ביהמ"ק וגם שישאן יד עכו"ם תקיפה, ונמצא דרש"י חולק על הרמב"ם דלרש"י כשהגמ' מעמידה אין שלום היינו שאין ביהמ"ק ויד עכו"ם תקיפה ודלא כרמב"ם דהגמ' מיירי בזמן ביהמ"ק, ולא שייך לפרש ברש"י כרמב"ם, ורק במאירי שפי' יש שלום רק שאין יד עכו"ם תקיפה יש לפרש כרמב"ם.

ד. והנה בעצם תירוץ הגמ' דשאני ת"ב שהוכפלו בו צרות, הקשו תוס' הרי ב"ז בתמוז ג"כ אירע חמשה דברים, ותרצו תוס' ב' תירוצים או דשאני חורבן ביהמ"ק דתקיפה טובא, או דשאני ת"ב דצרה אחת הוכפלה בו דהיינו חורבן ב' ביהמ"ק.

ולכאן י"ל, דשני תירוצי תוס' מבוארים היטב בלשון הגמ', דלשון הגמ' הוא שאני ת"ב הואיל ו"הוכפלו" בו צרות, ויש לפרש דתי' א' בתוס' סובר ד"הוכפלו" הוא ב"איכות" דחורבן ביהמ"ק הוא צרה גדולה, ותי' ב' בתוס' סובר ד"הוכפלו" הוא ב"כמות" דצרת החורבן נכפלה פעמים.

ונראה להוכיח מתי' ב' דתוס' דלא כרמב"ם בפיהמ"ש, דלתי' ב' בתוס' דשאני ת"ב שהוכפלו בו צרות היינו שצרת החורבן נכפלה פעמים, א"כ זה שייך רק אחרי חורבן בית שני, ולא בזמן בית שני, ומוכח מתי' ב' דתוס' שלא התענו בת"ב בזמן בית שני ודלא כרמב"ם.

ולכאן יש להוכיח כרמב"ם, דהנה בגמ' גיטין נז. איתא, ומאחר דהווי צדיקים כולי האי מאי טעמא איענוש, א"ל משום דלא איאבול על ירושלים דכתיב שמחו את ירושלים וגילו בו כל אוהביה וגו', ובפשוטו הגמ' קאי על זמן החורבן דע"ז מיירי בגמ' שם, וכן מבואר במהרש"א בחידושי אגדות, וא"כ מוכרח דהגמ' מיירי בזמן בית שני, שהרי בזמן בית ראשון לא היה על מה לאתאבל, ונמצא מבואר כרמב"ם דגם בזמן בית שני היה דין אבילות על בית ראשון, ולכן נחרבו בזמן חורבן בית שני על מה שלא התאבלו בבית שני על בית ראשון.

הנה מדברי כל הפוסקים דאסרו שירה וזמרה בבין המצרים נראה דהאיסור הוא רק בסעודה וכדו' דיכול לבוא לידי שירה וריקודים ומחולות. והיינו דאסרו מצב של שמחה יתירה, וא"כ לפי"ז נראה חידוש דמותר לשמוע שירים תוך כדי נסיעה באוטובוס וכדו' דבכה"ג אין כאן מצב של שמחה יתירה וגם אין אפשרות שיבוא לריקודים ומחולות.

והינו דיש לחקור האם גדר האיסור בשמיעת שירים בביה"מ הוא דין של מינוט שמחה ושלא להביא עצמו לשמחה ע"י שירה וכדו'.

או"ד דגדר האיסור הוא שלא יבוא לידי שמחה יתירה והינו כגון שירה שמביאה לריקוד וכדו', דצריך שמחה הניכרת

והנה כבר דנו האחרונים אם מותר לשמוע שירי רגש בבין המצרים. ושו"ש הספק הוא האם יסוד האיסור בשמיעת השירים הוא עצם השירה המביאה לשמחה, או"ד דהאיסור הוא לבוא לידי ריקודים ומחולות וא"כ שירים שלא מביאים לידי ריקוד אין בהם איסור.

ואין להק' אם האיסור הוא לבוא לידי ריקוד א"כ לכאורה כששומע לבדו בלא עוד אנשים א"כ לא שייך שיריקוד. וצ"ל בזה דסו"ס הוי שירה המעוררת לריקוד. ובהליכות שלמה פי"ד ס"ג הורה להתיר בשירי רגש.

ושו"ש הדברים בזה דהנה בשו"ע לא נזכר לאסור שמיעת שירים בכלי זמר או בפה בימים אלה. אך המג"א כ' דאסור לעשות ריקודין ומחולות מ"ז בתמוז

ואילך והו"ד במ"ב ס"ק ט"ז. ומשמע דזקא ריקודים ומחולות. והנה ידוע מה שאסרו כל האחרונים לנגן בכלי שיר וזמר וכן שמיעה של כלי זמר בכל צורה שהיא. וכ"ה בערוה"ש תצ"ג ס"ב דכלי זמר אסור מכש"כ דריקודין ומחולות ע"ש והינו שמחה יתירה. ועי' בשו"ת מנחת יצחק ח"א סי' ק"א דאע"פ דלא הוזכר ענין זה מ"מ הלכה פסוקה היא בפי גדולי האחרונים דגם כלי זמר בלבד אסור ע"ש שהוכיח כן מהפמ"ג תקנ"א. וישראל שפרנסתו כלי זמר אצל אינו ישראל בית המשתה יראה כדי פרנסתו שרי. ומשמע דלא לפרנסה אסור

וכן ידוע לגבי ספה"ע דאסור כל כלי זמר וכן שמיעת שירה וניגונים המוקלטים בטייפ וכן אף שירה בפה בלא ליווי כלי זמר ג"כ אסור. אך י"ל דכל הטעם הוא משום שמחה יתירה וכן משום שיבוא לריקוד וכדו' אך שירי רגש שאין סיבה שביא לריקוד שרי וכן אם הוא במצב שלא יבוא לשמחה יתירה שרי

והנה ידוע שיש המחמירים על מנגינות בטלפון וכדו' וכן כשממתנינים לשיחה, נשמע כלי זמר ושירה ע"י בספר דולה ומשקה עמ' קצ"ג דהביא בשם הגר"ח להחמיר בזה. ועי"ש שדן להתיר בטלפון מדין דלא ניחא ליה אך בפלאפון ניחא ליה ע"ש

אמנם לפמ"ש"כ י"ל דהכא אין לחוש חדא דאין יבוא לריקוד ומחול במצב כזה. וביותר י"ל דכל האיסור שייך רק כשהוא במצב של שמחה יתירה כמו סעודה וכדו', אך הכא וכן תוך כדי נסיעה או לימוד שרי דצריך שמחה הניכרת.

ונראה עוד דיש ב' דינים באיסור שירה בין המצרים. האחד הוא **לשמוע** כלי שיר וזמרה. והשני הוא **לנגן** בכלי זמר. וכן נראה ברמב"ם פ"ה מתענית ה"ד דכתב וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהם ואסור לשמוען מפני החורבן ואפי' שירה בפה אסור ע"כ. ומבואר דאיכא איסור על עצם הניגון בכלי וכן איסור לשמוע. ולפי"ז כשמנגן בכלי זמר כן כאן איסור נוסף גם שמיעה וגם ניגון.

ונראה דהוא מוכרח נמי בפוסקים דהנה בסידור יעב"ץ וא"ר ס"ק כ"ו כתבו דאין ליקח מנגנים לשום סעודת מצוה המתקיימת בימים אלו, וכן משמעות הפמ"ג תקנ"א א"א ס"ק י' דכ' בישראל שרי בבית משתה של עכו"ם ע"כ. אמנם בשכנה"ג סי' קל"ג כ' דמותר להביא מנגנים בכלי שיר בברית מילה, ובאמת צ"ב דעת הא"ר והיעבץ דהא זה מבואר שם דלנגן בפה ולרקוד שרי בסעודת מצוה וא"כ אמאי אסור בכלי. ועי"כ דיש איסור נפרד על כלי זמר לנגן בהם,

ומצינו עוד בפוסקים עי' אגרו"מ ח"ג סי' פ"ז דדן באיסור זמרה של כל השנה ועי' רמ"א תק"ס דבסעודות מצוה מותר כלי זמר וכ' האגרו"מ דבסעודות רשות ראוי להחמיר בזמר בכלי עי"ש באורך. והינו דיש איסור על עצם הניגון בכלי זמר

והנה עי' שו"ת שבט הלוי ח"ג סו"ס קנ"ז דכ' מי שנשא לפני י"ז בתמוז אם מותר לעשות ריקודים וכלי שיר בשבע ברכות אחר י"ז בתמוז וכ' לאסור לעשות ריקודין וכלי זמר בכה"ג רק שירי פה ושירי מצוה כנהוג.

ובס' ארחות רבינו ח"ב עמ' קכ"ח כ' בשם הקה"י שלא מצא בזה איסור בפוסקים ומ"מ אמר שלא לעשות ריקודים ומחולות.

ועי' מועדים וזמנים ח"ח של"ח דהכריע דנראה דיש למנוע מזמרה בכלי שיר אפי' מטיף רק בשירה וריקוד לבד, וכ"ה באבני ישפה ח"א סוס ק"ג בשם הגר"ש, ועי"כ דיש איסור נפרד לנגן בכלי זמר.

שהחיינו בשבת בבין המצרים

הרב יעקב הירשמן

המשנ"ב (סי תקנ"א ס"ק צ"ח) מכריע דבשבתות של בין המצרים אין להחמיר שלא לברך שהחיינו, ויסוד הכרעת המשנ"ב מבואר בדבריו שבנוי על הגר"א שחולק והט"ז שמפקפק בעיקר הדין שלא לומר שהחיינו בימי בין המצרים, והיות והרבה אחרונים מסכימים להקל בשבת, לכן נקט המשנ"ב דבשבת אין להחמיר בזה. ועי' בשעה"צ שמביא מרעק"א בשם ספר בית יהודא דהוא הדין בראש חודש דינו לזה כמו בשבת.

והנה בברכי יוסף (תקנ"א ס"ק) כתב: בשבתות שבינתיים כתב הרמ"ע מפאנו דמברך שהחיינו אבל ט"ב שחל בשבת אוכל הפרי בלא ברכת שהחיינו, אבל מהר"ח הכהן בס' טור ברקת כתב דכל המקל לברך שהחיינו בשבת ור"ח בימים אלו טועה מדרך השכל וכן כתבו גורי האר"י זצ"ל שלא לומר שהחיינו אפילו בשבת בימים אלו. עכ"ל. ומש"כ הרמ"ע מפאנו ט"ב שחל בשבת אוכל הפרי בלא ברכת שהחיינו, הנה כע"ז כתב המשנ"ב (סקצ"ט) בשם האחרונים דאשה מעוברת מותרת לאכול פרי בלא שהחיינו, דשמה תתאוה ויגרם נזק לה ולולד. וכבר נתפרסם התמיהה בזה דהרמ"א (שם) כתב דפרי שלא ימצא אחר תשעה באב מותר לברך ולאכול בין המצרים, והיינו דכשעומד נגדו או שהחיינו בין המצרים או שלילת שהחיינו לגמרי, אזי עדיף שלא לשלול שהחיינו ולברך בין המצרים. ומעתה מאי שנא אשה מעוברת שאוכלת בלא שהחיינו וכן מש"כ הרמ"ע מפאנו בשבת שחל בט"ב שאוכל הפרי בלא שהחיינו, הרי שעדיף שלילת שהחיינו מאמירתו בין המצרים.

עוד כתב הברכ"י (סק"א): "ז' בתמוז שחל להיות בשבת ונדחה (כמו השנה) כתבו האחרונים ומותר לברך שהחיינו וכ"כ מהר"ם זכות בתשובה כ"י ז"ל הן בזאת צדקה אענך כמה שאמרת לברך שהחיינו ביום ז' בתמוז שחל ביום ש"ק כי אפי' בין המצרים הגמורים היתה הסברה רווחת שבכל השבתות שבינתיים ראוי לברכה דקי"ל אפי' בט"ב שחל להיות בשבת שמעלה על שלחנו כסעודת שלמה אי לאו דמרן האר"י זלה"ה כתבו היינו מברכין והבו דלא לוסף עליה עכ"ל אבל הרב כנה"ג בתשובה א"ח ח"ב סי' ע' כתב דלנהגין שלא לומר שהחיינו בשבת אסור גם ב"ז שחל להיות בשבת ע"ש ודעתי הקצרה הוא כמתירין עכ"ל הברכ"י. ולדידן דקי"ל המשנ"ב שמותר בכל שבת כ"ש בשבת שחל ז"י בו דמותר לכתחילה.

כתב המאמר מרדכי (תקנ"א סקט"ו) מסתימות דברי הפוסקים משמע דתיקף אחר עבור התענית במוצאי ט' באב שפיר דמי לברך שהחיינו אלא דמן הסברה היה נראה להחמיר גם בעשיית דפרט בלילה וע"ל סי' תקנ"ח בטור וב"י ואחרונים ומיהו כיון דבעיקר דהאי דינא איכא פלוגתא וקצת פוסקים אחרונים סוברים דשפיר דמי לברך שהחיינו בין המצרים אין להקפיד כ"כ וע"ל סי' תקנ"ח סק"ב.

כתב המחבר שעל פדיון הבן אומר שהחיינו ולא יחמיץ המצוה, וכי המאמר ונראה פשוט דה"ה לדידן דנהגין לברכי שהחיינו על המילה כדאיתא ביו"ד ולא נקט מרן ז"ל מילה לפי שאינו מנהג בכל המקומות כמו בפדיון הבן כן נ"ל. בענין ולא יכו התלמידים בימים ההם (שו"ע ס"ס תקנ"א), הביא המשנ"ב (ס"ק ק"ג) מפורש במדרש דאפילו ברצועה יש לזהר, והוא מהט"ז, וכי המאמר ונ"ל דמרן ז"ל לא הוצרך לפרש זה לפי שהוא מוכרע ממ"ש ביו"ד סי' רמ"ה סי"ג גבי שאר ימות השנה דאין למלמד להכות התלמידים אלא ברצועה קטנה והוא מדברי הגמ' כמבואר שם וממילא מה שהזהיר כאן שלא יכו התלמידים בימים אלו הוא אפילו ברצועה קטנה שיש למלמד להכותם בה. בשאר ימות השנה וזה ברור.

חיזוק בהשראת השכינה

הרב זלמן גרונמן

בזמן הגלות, מצינו שלשה מקומות עיקריים שהשכינה נמצאת שם ביותר: ד' אמות של הלכה אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, תפילה, שאסור לשבת בתוך ד' אמות של המתפלל כי השכינה כנגדו, והשלישי איש ואישה זכו שכינה שרויה ביניהם.

והנה אי' בסוף גיטין שהמגרש ח"ו את אשתו הראשונה אפילו המזבח מוריד עליו דמעות, וביאור הענין שהמזבח מסמל את הקשר של היהודי עם קונו, שאין מצב של חטא והקרבת מקרב האדם לקונו וחוזר למעלתו של האדם קודם החטא. ובזמן הגלות אי"א להקריב קרבנות כיון שאין את החיבה והקב"ה כביכול אינו רוצה את הקשר הזה. וזה רמזו במ"ש שאפילו מצב מוריד עליו דמעות שאין כאן את החיבה והקשר הפנימי. וזה גרם את חורבן הבית כמו שהעבירות גרמו לחורבן ביהמ"ק.

ובשלושת הענינים הנ"ל ראוי להתחזק בימי בין המצרים, כפי ששמעתי מהגר"א דינו שליט"א, והיינו: חיזוק בלימוד התורה, חיזוק בתפילה, וחיזוק בשלום בית. ובזה אנחנו מגלים שרועים ושואפים שהשכינה תחזור אלינו כנ"ל.

ובודאי שכדי לזכות למעלת "ושכנתי בתוכם" צריך להתאמץ, ואז מדה כנגד מדה כמו שאנחנו רוצים שישרה שכינתו עלינו בת"ת, בתפילה ובצורת הבית היהודי. נזכה שהקב"ה גם ירצה להשרות שכינתו בתוכנו עם בנין בית במקדש במהרה בימינו אכ"י.

פער הליון

ימי בין המצרים

כתיב באיכה (א,ג) "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", וכי רש"י בשם מדרש אגדה, בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב. והוא במד"ר ובמדרש איכה (פ"א) ואי שם ד"א כל רודפיה השיגוה בין המצרים, **ביומין דעקא**, משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב שבהם קטב מירי שולט, כמ"ש מקטב ישוד צהרים. [בתרגום איכה "בין המצרים" - "כד היא מתחבאה בין תחומיא", וברש"י - שיש גובה מכאן וגובה מכאן ואין מקום לנוס. המצרים, גבולים של שדה וכו'].

ואי בירוש' (תענית פ"ד ה"ה) כ"א יום מיום שהובקעה העיר עד יום שחרב הבית, א"ר אבונה סימנא מילתא מקל שקד אני רואה (ירמיה א,ג-ה) הפטרה א' דפורענותא, מה הלז הזה משהוא מוציא את ניצו ועד שהוא מוציא את פירותיו כ"א יום, כך מיום שהובקעה העיר ועד שחרב הבית כ"א יום.

ובמדרש קהלת רבה (פ"ב) מקל שקד אני רואה... כי שוקד אני על דברי לעשותו. אמר ר"א מה השקד הזה משעה שיניץ עד שהוא גומר פירותיו עשירים ואחד יום, כך כל גזירה לא היתה אלא מ"ז בתמוז עד ת"ב.

וכי הרוקח (ש"ט) והובא במטה משה (תרוצו) "כל רודפיה השיגוה בין המצרים" בגימטריא "המה כ"א ימים מ"ז בתמוז עד ת"ב".

ועי' מג"א סי' תקנא, יז דהטעם שאין מברכים שהחיינו בימי בין המצרים אינו משום האבלות, דלא מצינו שאבל אסור לברך שהחיינו, אלא כיון שהזמן הוא זמן פורענות אין לברך שהחיינו "לזמן הזה". ועי' באלשיך איכה (א,ג) דבזמן זה שורה כח הטומאה בעולם.

ועי' כלי יקר ר"פ דברים בפס' בין פארן ובין תופל, דיש לפרשו על מה דביני ביני, בין ז"י בתמוז לת"ב, כי פארן היינו מעשה מרגלים שבכו בכיית חנים בליל ת"ב, ו"תופל" רומז לעגל (עי"ש) שהיה ב"ז בתמוז [נשתברו הלוחות]. ובין גבולים אלו נתפרדה החבילה.

וכי המהרש"א בכורות ח: (איתנו תרי בעיני) שכ"א יום אלו הם כנגד כ"א ימי הטובה של סליחה וכפרה מראש השנה ועד הוש"ר שהוא גמר החתימה, וביאר את דברי ריב"ח שם שרמז דכשם שכ"א יום של סליחה מועילים לישראל, כך כ"א ימי בין המצרים מועילים כיון שגלות וצרות מכפרים.

חיוב האבלות

יסוד חיוב האבלות מבואר ברשב"ם ב"ב ס: נתחייבנו להתאבל דכתיב שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. ועי' בביאור הגר"א על הש"ע שם שכ' ב' מקורות לדין מיצר ודואג: מכאן אמרו כל המתאבל וכו' [שהוא מהפס' הנ"ל שישו אתה משוש] כמ"ש אם אשכחך ירושלם וכו'.

והמקור השני שכ' הגר"א הוא כד' החרדים (פל"ה) שמנאה **כמצות עשה מדברי קבלה** (ג) אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני. והביא מהזהר [תרגום]: מי שמתעזן על לחמו יש לו לזכור ולדאוג על קדושת ארץ הקדש ועל היכל המלך שנחרב, ובשביל אותו העצב שהוא מתעצב על לחמו, הקב"ה מחשיב לו כאילו בנה ביתו ובנה כל אותן חורבות בית המקדש, אשרי חלקו. ועי' בכוזרי (מא' ב, כג).

שער הכוונות - מנהג טוב וכשר הוא מאד לכל בעל נפש, לשבת באבילות אחר חצי היום בכל אלו הימים ולבכות בכיה ממש על חורבן הבית. וכ"כ בקב הישר פצ"ג. ועי' מורה באצבע לחיד"א (רל), שה"ג מעי' ספרים, קיצור ת"כ. ועי' לב אליהו פרי יתרו.

מהות האבילות

כי השל"ה (תענית תו"א א) ז"ל ומדרז"ל נתבאר גודל החיוב המוטל להתאבל על חורבן ביהמ"ק ועל הגלות... וכביכול השכינה בגלות והשפחה תירש גבירתה, וגבר האויב מצד הקל"י סט"א, וכבוד בית ה' נשרף, ואין עולה ואין זבח, ופסקה הנבואה ורוה"ק ורוח הטומאה נתפשט, ועם ה' אומה הישראלית נתנו לדבר ולחרב ולרעב ולשבי ולבזה...

ועי' בפ"י הגר"א לשה"ש (ה,ח) עה"פ "אם תמצאו את דודי מה תגידו לו" - מכל הצרות שמצאוני, אל תגידו לו יותר, רק "שחולת אהבה אני" - שזה קשה לי יותר מכולם מה שהוא נפרד ממני. עכ"ל. ועי' בדרשות האמרי בינה (שבת נחמו א) שהאריך בחיוב ובתחבולות להתעורר על צער החורבן.

אך שי' המהרי"ט [בצפנת פענח פר' דברים דרוש א' וב'] דעיקר האנחה והדאגה אשר אנו מחוייבים בה היא להתאונן לא כמי שבוכה על ביתו שנפלול על הגלות והשעבוד מצד עצמו, **אלא על כי ידינו עשו אלה לנו** וחטאתינו מנעו הטוב ממנו.

ויתכן לומר דב' ענינים אלו נרמזו בלשון הרא"ש [בשו"ע סי' א] "שיהיה מיצר ודואג על החורבן" - מיצר הוא על חטאיו ודואג הוא על אבידתו, ועיין. ועיי"ש בשל"ה דג"כ כלל הנ"ל עם התשובה.

ולכאורה מדברי הגר"א וראייתו נראה שבא לדחות לא רק את עיקר הדין אלא גם את סברת המג"א שהרי האדם שמברך שהחינו על הירושה שנפלה לו, הוא מתייחס לזמן העצוב בו נמצא שהרי הזמן הזה הוא שגרם לאמירת שהחינו וזה ממש בתולדתו. אמנם מצינו לחלק ולומר שבמצב של אבלות על אביו עם ירושה, ראו חז"ל ברוחב דעתם ששמחת הירושה גוברת על האבל ויכול לברך בשמחה, אע"פ שהאבל תלוי, וכדמצינו בברית מילה שרצו חז"ל לבטל את שהחינו משום צערא דינוקא, ג"כ ראו דלפי טבע האדם אין שמחתו שלמה כאשר יש צערא דינוקא.

והנה בדיני בין המצרים התחדש שאשה מעוברת מותרת לאכול פרי חדש דשמה תתאוה ויגרם נזק לה ולולד, אך בלא שהחינו. ומוסיף המ"ב וכן חולה ג"כ מותר שהפירות פותחים תאוותו לאכול דברים טובים ובמקום חולי לא קבלינו. וצ"ב מאי שנא ממי שיש לו פרי ויכול להתקלקל עד אחרי בין המצרים שהדין שאוכל ומברך. ובספר תורת המועדים (על השונה הלכות) הביא ג' תרוצים הא' בשם ההתעוררות תשובה (ח"ג' שמג) שכיון שברכת שהחינו היא על שמחה וכשאוכל הפרי מפני החולי אין שמחה אלא עגמת נפש. ובשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שכיון שכל האכילה משום פיקוח נפש שחושש שמא ימות לא שייך לומר שהחינו וקימנו. ובשלמת חיים כתב שכיוון שהוא חולה ואחרים בריאים לא שייך כל כך שמחה לברך שהחינו כדוגמת אם האב לא נמצא במקום הברית שאין מברכים שהחינו שהשמחה אינה במעונו. ובשם מרן הגריש"א שליט"א שכשיש רצון חיובי על האכילה שפיר מברך על האכילה אבל כאן יש אכילת תרופה וברצונו לא בא לו כי אין שמחה באכילה והכל בגלל שברכת שהחינו רשות. בשערי נחמה הביא את תרוצו של החת"ס (תורת משה, האזינו) שברכת שהחינו נתקנה על השמחה, ולכן בבוא החגים והמצוות יברך שהחינו אבל בספירת העומר כיוון שמזכירה את חורבן וא"א להקריב את העומר לכן לא מברכין כי יש לנו עגמת נפש וכן במעוברת יש את אותה סברא. בהליכות שלמה בחלק המועדים בענין בין המצרים הובא בהערה לחלק כן בין מעוברת או חולה דשכיח מצב כזה לא פלגינן בתקנתא והסברא אומרת שלא לברך כי חסר בשמחה לכן שלא תברך על אף שתפסיד את הברכה כי זה שכיח אבל באם לא יהיה לו פרי אחר כך שיברך כי אין זה שכיח כזה מצב ולכן שיברך. ועל תירוצו של השלמת חיים שתהיה הזדמנות לברך אחר ט' באב, כתב דלא מצינו שיאמרו שעליה לדאוג לברכת שהחינו לאחר בין המצרים. ומסיים בתורת המועדים דמה שלא הובאו סברות אלה בהלכה כי כל הסברות האלה שייכות רק בענין בין המצרים שאינו יכול לכוון לשמחה אבל בשאר ימות השנה יכול גם לכוון לענין של שמחה ואז לכו"ע יוכל לברך שהחינו.

נושאי הגליונות הבאים

פנחס - מוסף ראש חודש
מסעי - אמירת חזק ונתחזק
דברים - ת"ב שחל בשבת
ואתחנן - לא תחנם

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net או בתיבות "עומקא דפרשה":
 בכניסה לאוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח.
 בג. הדרומית - ביהכ"נ משובב נתיבות, נתי"מ 90.
 אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.
 ד"ת בדפים בכת"י ברור מתקבלים עד יום א' בלבד.
 בדיסק ובמייל יש להעביר עד יום ג' בלילה.

לקבלת הגליון
בדוא"ל בקביעות,
בכל ערש"ק
יש לשלוח
בקשה לכתובת:

gal200@neto.bezeqint.net

להנצחות ופרסום בגליון:
 052-7678393

הודעה
כל מי שמסר כתב יד
ודבריו התפרסמו,
מתבקש להשתתף
בהוצאות ההקלדה.

קושיא

אי בר"ה ל ע"א (ובסוכה מא.) ומנלן דעבדינן זכר למקדש דאמר קרא (ירמיה ל) כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאם ה' כי נדחה קראו לך ציון היא דורש אין לה. מכלל דבעי דרישה. [והוא חיוב גמור כמ"ש המס"י פי"ט מכלל דבעיא דרישה - הרי כאן שחייבים אנו בזה ואין לנו להפטר מפני מיעוט כוחנו].

וצ"ב שהרי בגמ' ב"ב ס: ילפי' דיני זכר לחורבן מהפס' אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני, עי"ש. ובמה חלוק דין דרישה מדין זכירה, ואמאי לא סגי בדין זכירה הנלמד מפס' אם אשכחך, כמקור לחיוב תקנות זכר למקדש.

הרב צבי יוספי

דרושים לחברות:

טלפון	שעה	מקום	נושא	
052-7614765		ברכפלד	דף היומי בעיון	בקר
054-8480826	או אחה"צ	מקום שקט	גמ' בעיון קל ומ"ב	
052-7661971			חזרה על דף היומי - 7 דפים ליום	
052-7620656			טור ב"י בעיון	
052-7111349		מרכז ק"ס/ברכפלד	גמרא	
057-3114475	10-12:30	ברכפלד	פתוח	
054-8466796	אחרי 10 בבוקר	איזור בית תפלה	מחפש שיעור דף היומי ועוד לאדם מבוגר	
054-8432167		אבני נזר	מחפש שיעור, עדיף מוסר	
057-3170118		פתוח	עדיף דף היומי	
052-7624126		מרומי שדה	חזרות מהירות	
052-7120918		קרית ספר	פתוח	אחרי
052-7168565		קמ"ח	פתוח	
052-7644586		מרכז קרית ספר	פתוח	
052-7617912		אהל מנחם	מסכת סוכה גמרא רש"י	
058-4100333			פתוח	
9760224	9:15-10:15	בית כנסת שיר ושבחה	מלאכת לש	
052-7617912	שעה	אהל מנחם/זכור לאברהם	משניות בעיון - שינון	
052-7683616		ברכפלד	מפעל הש"ס 20 דף	
9790958	7:30-9:30	ברכפלד	יו"ד מסימן ק"צ	
054-4936563	8:30-9:30		פתוח	
052-7679759	9-10		אברכים לקרוב רחוקים ברמלה	
057-3101491	אחה"צ או ערב, עדיף ערב		מעונין למסור שיעור דף היומי	
9743359			מסכת לפי סדר	עטיק
	יום ששי 11-12	רשב"י 36 בעזרת נשים	שיחה מוסרית - עבודת המידות	

לתשומת לב:

כל בקשה לחברות מתפרסמת לתקופה מוגבלת, לאחר מכן, במידת הצורך יש לעדכן מחדש.